

GAZSI JÓZSEF—PINTÉR ISTVÁN:
FEGYVERREL A FASIZMUS ELLEN

(Budapest, Zrínyi Katonai Kiadó, 1968. 316 o.)

Neves történészek, ismert szakemberek fogtak össze, hogy az utóbbi évek kutatási eredményei alapján tudományos igényű tanulmányokban feltárják a magyar antifasiszta ellenállási és partizánmozgalom számos megoldásra váró problémáját; hogy az események mozaikjaiból megírják a magyar ellenállók küzdelmének történetét.

A szerzők korábbi ismereteinktől el-

térő új megvilágításba helyeznek több fontos elvi és gyakorlati kérdést. Közkinccsé tesznek több, eddig ismeretlen tény, s a történeti események időrendiségének, térbeliségének és az összefüggéseknek megfelelően rendezik az itt-ott szétszórtan már megjelent anyagot. Ily módon megőrzik a jövő számára mindazt, ami olyan elevenen kapcsolódik történelmünk és jövődönk vérkeringésébe.

Bár a kötetben közölt tíz tanulmány külön-külön is egy-egy témát átfogó alkotást képvisel, a szerkesztők jól megfontolt, közös társadalmi, politikai indítékokra visszavezető rendező elve azonban összefüggő egészzé alakította őket. Ily módon művük — az eszmei tartalom azonosságára épülő cikkek révén — elsőként ad átfogó képet a magyar antifasiszta harc és az ellenállási mozgalom történetéről.

Az eseményeket előidéző, alakulásukat befolyásoló társadalompolitikai erőkről és indítékokról *Pintér István* szól a kötetet bevezető, elvi jellegű tanulmányában. A szerző mindenekelőtt elemzi azokat a sajátosságokat, amelyek lényegesen eltértek az európai és az ázsiai országok viszonyaitól, amelyek szinte meghatározták a magyar antifasiszta mozgalom fejlődését, amelyek késleltették a kibontakozását, és a szomszédos országokénál jóval szűkörűbbé tették a fegyveres ellenállást.

Rámutat, hogy a világalomra törő, a népek és nemzetek szuverenitását, a civilizációt megsemmisítéssel fenyegető német fasiszmus és szövetségesei elleni

harcot a második világháború előtt és alatt hazánkban is mindvégig a Komunisták Magyarországi Pártja szervezte és vezette.

A sajátos magyar viszonyok figyelembevételével kidolgozta a hazai ellenállás programját, s a változó helyzethez alkalmazkodva megmutatta a követendő taktikát. A harmincas évek közepétől népfront politikát hirdetett a háború megakadályozására. Magyarországot hadbalépése után pedig a Hitler- és a háborúellenes tömegek összefogásával az antifasiszta nemzeti egység megteremtéséért küzdött. Az 1944. március 19-i német megszállás után fegyveres ellenállásra szólította a nemzetet, s hatékony erőfeszítéseket tett, hogy a Magyar Front és a KMP katonai bizottsága segítségével felszítsa a fegyveres harc tüzét.

Már ebből a tanulmányból kitűnik, hogy a további írásokban tárgyalt küzdelem ihletője (a harc szervezője és vezetője) a Komunisták Magyarországi Pártja volt.

Korom Mihály összefoglaló, rendező jellegű tanulmányt írt a magyarországi ellenállókról és partizáncsoportokról. Számba veszi a fővárosi és a vidéki csoportokat. Közli létszámukat, ismerteti működési körzetüket, elemzi tevékenységüket és rámutat sajátos harceljárásaikra. Számos osztagról ebben az írásműben esik szó először.

A jelentőségének megfelelő súllyal ír a Szovjetunióból hazatért ejtőernyős csoportok történetéről is. Újak a szerző számításai is, mely szerint Magyarországon 38 fegyveres partizáncsoportban mintegy 2500–2600-an harcoltak a német fasiszták és hazai csatlósai ellen.

Harsányi János írása a szovjet nép partizánháborújában részt vett magyarokról és az antifasiszta hadifogoly-mozgalom történetéről szól.

A mű érdekessége, hogy a „Magyar szabadságharcosok a fasiszta ellen” című dokumentumkötetét kiegészítve (megjelent a Zrínyi Katonai Kiadó gondozásában 1966-ban) átfogóan ismerteti a szovjet kötelekekben harcoló magyar partizánok történetét.

Kún József Magyarországot németek által történt megszállásával és a katonai ellenállás lehetőségeivel foglalkozik. Tanulmányában több új, eddig nem ismert adatot közöl a megszállás tervéről, előkészítéséről és végrehajtásáról.

Ismételten bizonyítja, hogy a magyar kormány tudott a megszállás előkészületeiről és mégsem tett hatékony intézkedéseket.

Beránné, Nemes Éva tanulmányának címe: „Ellenállási mozgalom és a partizánharc Borsodban”. A szerző a háború kezdetétől végigkíséri a kommunista, szocialista munkások harcát a háború és a fasiszta ellen. Szabotázásokra, sztrájkokra került sor. 1943. szeptember 9-én, majd 1944. szeptember 21-én a gyár dolgozói nagy tüntetést tettek hitet békevágyukról. Ezekből a társadalmi megmozdulásokból sarjadt ki a miskolci partizánok szervezete, a MOKAN komité, amely 1944 őszén fegyveres harcot folytatott a fasiszták ellen. A szerző részletesen, az események sorrendjében írja le a diósgyőri gyár és a borsodi üzemek megmentésének izgalmas történetét.

A csepeli munkások 1944. évi harcáról *Baksay Zoltán* írt tanulmányt. A fegyveres harcot itt is a passzív ellenállás előzte meg. Meggátolták a nyilas munkaügyi szervek felállítását, szabotálták a termelést, megghiúsították az ún. „Szálasi röppentyű” gyártását. Mentették a gyár gépeit, felgyújtották a magnéziumkészletet, rejtegették a szovjet hadifoglyokat. A felszabadulás előtt megalakult a „13-as bizottság”, amely szervezte és vezette az ellenállást. Bár a fegyveres harc nem vált általánossá, Csepel népe mégis megghiúsította az ipari város tervezett kiürítését.

Gazsi József „Az ellenállási mozgalom a hadseregben” című tanulmányának bevezetőjében azt elemzi, hogy a haladó erők milyen nehéz körülmények között tevékenykedhettek a honvédségben. A megszállás után a baloldali pártok is fokozták a felvilágosító munkát a katonák megnyeréséért. A háborúból való kiválás esetén a hadseregbe fontos feladatok hárultak volna. A fegyverszüneti kísérlet előkészítésében is nagyobb számban vettek részt katonák. A tanulmány elemzi az október 15-i események kudarcát, beszámol néhány ellenállási kísérletről, így a testőrség fegyveres harcáról is. Szól az 1. hadseregben és a Bajcsy Zsilinszky vezette Felszabadító Bizottságban tevékenykedő antifasiszta katonák tetteiről. A szerző számos, eddig nem ismert katonai partizáncsoport tör-

ténetét tárja elénk, majd bemutatja a Szálasi-hadsereg morális és szervezeti szétesését, s az ellene alkalmazott terrort.

A következő tanulmányok a magyarok részvételét mutatják be más országok náciellenes harcaiban. *Pintér István* a Csehszlovákiában küzdött honfitársainkról szól. Ismerteti a Petőfi-, a Nógrádi-, a Scorsz-osztag életét és harcát. Beszámol a Szlovákiában rekedt 1. hadsereg felbomlásáról, a partizánoknak adott támogatásairól. Az adatok sokaságával igazolja, hogy alig akadt olyan szlovák egység, amelyben ne lettek volna magyarok, főként szökött katonák.

Godó Ágnes munkájának címe: „Magyarok a Jugoszláv népfelszabadító háborúban.” Művében rövid áttekintést ad a háború okairól, jellegéről, menetéről, a Jugoszláv Kommunista Párt nemzeti-ségi politikájának fő vonásairól, s így érthetővé válik a nemzetiségi alakulatok létrehozásának szükségessége is. Sorra bemutatja azokat a forrásokat, ahonnan magyarok Jugoszláviába kerülhettek. Harcoltak közöttük kanadai magyarok, Budapestről átszökött ifjúmunkások, a bori tábor munkaszolgálatosai, Baranya megyei fiatalok, csángó magyarok és nagy számban szökött honvédek. Külön kitér a magyarországi felszabadító hadműveletekben résztvevő XV. „Petőfi Sándor” Népfelszabadító Rohamandár történetére... Ez az egység a verőcei és bolmányi harcok alatt bizonyította be hősiességét és bátorságát. Ez a tanulmány is számos új adattal és megállapítással egészíti ki, illetőleg módosítja az erről a témáról eddig megjelent munkákat.

Pécsi Anna tanulmánya a franciaországi és belgiumi magyarok anti-

fasiszta küzdelmét tárja az olvasó elé. Az ottani magyarok nyomban a német megszállás után, harcra keltek az idegen hódító ellen. A kezdeti propaganda- és agitációs munkájuk csakhamar fegyveres ellenállásba nőtt át. Harcuk szervezője és irányítója a Magyar Függetlenségi Mozgalom volt. Számos sajtóterméket jelentettek meg illegálisan, amelyben a német hadsereg bomlasztására és a megszállókkal szembeni ellenállásra szólították fel a lakosságot. Ezen túl részt vettek diverziós és szabotázsakciókban is. Önálló csoportok működtek a francia fővárosban, valamint Brüsszelben is. Párizs katonai parancsnokát pl. a nyílt utcán lőtték le. Harcuk legszervezettebb kerete a felszabadulás után a francia hadsereg kötelékében létrehozott magyar század volt. A franciaországi emigráció 119 hősi halottat vesztett a fasiszták ellen vívott öt évig tartó harcban.

Belgiumban a volt spanyolországi harcosok álltak a küzdelem élén. A belga partizánhadseregen belül önálló magyar század küzdött, amelynek közel 50 tagja áldozta életét a népek szabadságáért.

A magyar ellenállási mozgalom eseményeinek valamennyi mozzanatát még mindig nem sikerült feltárni és közkinccsé tenni. Egy azonban bizonyos: ez a kollektíva nagy és nemes feladatra vállalkozott, és műve a témával foglalkozó eddigi legátfogóbb, az események összefüggéseit legalaposabban vizsgáló és kimutató munka.

A magyar társadalom történetének egy hősi szakaszát örökíti meg jó eredménnyel. Ezért nyújtjuk át e könyvet szívélyes ajánlással a kedves olvasónak.

Sztana Béla